

Jan Sieg

"Alten und Neuer Bund : Theologie der Stunde", Erich Przywara, Wien-München 1956 : [recenzja]

Collectanea Theologica 40/3, 189-190

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

jemniczym zbrataniem „dwóch światów”. Autorka cytuje św. Jana Bosco, który zwykł był mówić: „Wychowuję moich chłopców na placu gier” (s. 57).

Jednym z celów zabawy jest wprowadzanie do uczestnictwa w życiu dorosłych; dzieci tak chętnie grają różne role. Należy im umożliwić przeżywanie rzeczywistej roli aktywnego członka rodziny: już dwuletnie dziecko może pełnić stałą funkcję przynoszenia tatusiowi pantofli domowych i gazety, trzyletnie — sprzątania swego kącika, czteroletnie — dokonywania prostych zakupów itd. W tym miejscu nasuwa się obawa, że w naszym kraju niewielka liczba dzieci ma szczęście odbywania podobnych pożytecznych zabaw. Godna polecenia jest zachęta, by dzieci reperowały i odnawiały swoje dawne zabawki, aby obdarować nimi uboższych kolegów.

Obie książeczki stanowią istną kopalnię doskonałych obserwacji oraz życiowo przydatnych wskazań pedagogicznych.

Ks. Janusz Tarnowski, Warszawa

ERICH PRZYWARA SJ, *Deus semper maior. Theologie der Exerzitien*, Wien—München 1964, Verlag Herold, t. I—II, s. 526+414.

Pierwsze trzatomowe wydanie tego dzieła ukazało się w latach 1938—1941. Większa część nakładu uległa jednak zniszczeniu podczas pożaru magazynów wydawnictwa Herdera w czasie bombardowania Fryburga Badeńskiego. Nowe wydanie przygotowało wiedeńskie wydawnictwo Herold, a autor wprowadził tylko niewielkie zmiany i dodał późniejszy artykuł (t. II, 355—378).

Dzieło posiada duże znaczenie dla poznania postawy duchowej Przywary, który w okresie międzywojennym wywierał niemały wpływ na rozwój katolickiej myśli filozoficznej i teologicznej w Niemczech. Publikacje Przywary wykazują osobowość ukształtowaną na *Ćwiczeniach duchownych* św. Ignacego Loyoli.

Autor jest myślicielem oryginalnym, opierającym się przede wszystkim na etymologii słów i po mistrzowsku posługującym się w analizie tekstów metodą dialektyczną. Za punkt wyjścia rozważań bierze tekst książeczki *Ćwiczeń duchownych*, ściśle trzymając się jej układu. Tekst ten objaśnia przez konfrontację z wyjątkami Pisma św. Przywara bardziej interesuje się etymologią przytaczanych słów niż teologią cytowanego autora natchnionego.

Rozważania swe Przywara rozpoczyna od zdania wyjętego z *Ćwiczeń duchownych*, do którego dołącza swe sztuczne konstrukcje, dochodząc do nich drogą werbalnych i dialektycznych skojarzeń. Urywki prostego tekstu *Ćwiczeń duchownych* doznają przez to poszerzenia i wzbogacenia, przede wszystkim dzięki kontaktowi ze Starym i Nowym Testamentem. Powstała w ten sposób mozaika przytoczeń nasuwa czytelnikowi niemałe trudności i utrudnia śledzenie myśli autora.

Podtytuł *Teologia ćwiczeń* zdaje się obiecywać pogłębioną i uporządkowaną syntezę nauki *Ćwiczeń duchownych*. Tymczasem czytelnik, który zdobędzie się na wielki trud przeczytania dzieła, zamiast światła końcowej syntezy teologicznej znajdzie tylko liczne drogowskazy dla samodzielnej refleksji teologicznej.

Ks. Jan Sieg SJ, Kraków

ERICH PRZYWARA SJ, *Alter und Neuer Bund. Theologie der Stunde*, Wien—München 1956, Verlag Herold, s. 544.

Książka zawiera przemowy autora z okresu ostatniej wojny. Przywara wykazuje, że zasada tworzenia nowego na gruzach starego (Iz 43, 19; 2 Kor

5, 17; Ap 21, 5) wielokrotnie sprawdza się w historii chrześcijaństwa. Aplikuje ją również do ówczesnej „godziny” dziejów Europy. Jednak na tym odcinku zawodzi talent autora, który staje się niepokojąco partykularystyczny i stronniczy. Ryzykownie stosuje do swego narodu symboliczne obrazy, jakie na kartach Starego Testamentu oznaczają naród wybrany i jego funkcję w dziejach, oraz konstatuje identyczność dróg historii zbawienia z losem własnego narodu.

Ks. Jan Sieg SJ, Kraków

E. LIPIŃSKI, *La liturgie pénitentielle dans la Bible*, Paris 1969, Les Editions du Cerf, s. 116, (Lectio divina 52).

Znany egezegeta łowański narodowości polskiej, przedstawia formy liturgii pokutnej w Starym Testamencie. W razie jakiegś klęski narodowej (np. przegrana bitwa, epidemia, długotrwała susza) ogłaszano w dawnym Izraelu dni pokuty związane z określonymi obrzędami. Na obrzędy te zwoływano lud dźwiękiem rogu (por. J1 2,5) a obejmowały one ścisły post (trzeba było powstrzymać się od wszelkiego pokarmu i napoju do wieczora), zrezygnować z używania pachnideł, obcowania małżeńskiego, pracy zarobkowej i kupiectwa. Przywdziewano wory pokutne (por. Iz 22, 12; Jr 4, 8), posypywano głowy popiołem, biczowano się nieraz do krwi, tarzano się w prochu i popiele (Jr 6, 26; Mi 1, 10). Obrzędy te często były połączone ze wspólnym wyznaniem grzechów. Wszystkie te gesty miały wykazać zależność człowieka od Jahwe i prośbę o przebaczenie.

W ramach takich liturgii pokutnych powstały około VI wieku narodowe psalmy błagalne, odpowiadające potrzebie wspólnego wyznawania grzechów przed Panem. Autor szczegółowo przedstawia charakterystykę i strukturę literacką tych psalmów. Składają się one z wstępnego wyznania, takiego jak „Jahwe!” (Ps 60, 3; 79, 1; 83, 2) albo „Pasterzu Izraela!” (Ps 80, 2), po czym następuje skarga narodu stanowiąca zazwyczaj mniej lub więcej ukryty wyrzut skierowany pod adresem Jahwe: „Tyś jednak odpędził i odrzucił, rozgniewałeś się srodze na twego pomazańca” (Ps 88, 39). Zawierają one też lamentacje nad losem Izraela (np. Ps 79, 4), oskarżenie pod adresem nieprzyjaciół (Ps. 44, 14—15), a także czasem uzalenie się z powodu klęsk naturalnych, co wskazuje na związek tych psalmów z liturgią pokutną odprawianą z okazji tego rodzaju klęsk (por. np. Ps 60, 3—7, który jest uskarżaniem się na skutki trzęsienia ziemi). Wszystkie skargi i wezwania zmierzają do tego, aby skłonić Boga do interwencji kładącej kres nieszczęściu i dlatego w narodowych psalmach błagalnych nie brakuje nigdy natarczywej modlitwy błagalnej np.: „Zabłyśnij, który siedzisz na cherubach... Wzbudź twą potęgę i przyjdź nas zbawić” (Ps 79, 2,4).

Liturgie pokutne jako wezwania Bożego miłosierdzia domagają się odpowiedzi. Znajdujemy je w pismach natchnionych Starego Testamentu w formie orędzi Jahwe do narodu, jak na przykład: „Wszlucham się w to, co mówi Pan Bóg: oto ogłasza pokój ludowi swemu i świętym swoim i tym, którzy do niego sercem się zwracają” (Ps 84, 9).

Studium Lipińskiego jest niezwykle gruntowne, choć autor rezygnuje świadomie z terminów technicznych, a wyrazy hebrajskie podaje zawsze w transkrypcji, aby umożliwić szerszy odbiór dzieła. W czasach, gdy Kościół odkrywa coraz to bardziej społeczny wymiar sakramentu pokuty i gdy ten społeczny wymiar znajduje swój wyraz w liturgii, dokładne opracowanie liturgii pokutnej w Biblii napewno bardzo się przyda, aby obecne eksperymenty i poszukiwania uzyskały głębsze teologiczne uzasadnienie.

Ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa